

Пожар О. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри права Європейського Союзу та порівняльного
правознавства*

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ В УКРАЇНІ

Положення Загальної декларації 1948 послужили основою й для прийнятої у 1996 році Конституції України, в якій утвердження і забезпечення прав і свобод людини проголошено головним обов'язком держави.

Однак, і через стільки років після прийняття Декларації, ми все ще так далекі від реального втілення її високих принципів та ідеалів. На жаль, більшість наших громадян досі не забезпечені навіть тими мінімальними правами, які передбачає Декларація.

В Україні продовжують порушуватися право на життя, свободу і особисту недоторканність; рівність перед законом; на працю та справедливий винагороду за нього, яке забезпечує гідне існування людини та її сім'ї; свободу думки, совісті і релігії; незалежний і неупереджений суд; та багато інших прав. Тому забезпечення права на особисту недоторканність складає одну з найактуальніших правових потреб сучасної України, що обумовлює актуальність цього питання та необхідність його дослідження.

Проблема забезпечення суб'єктивного права на особисту недоторканність людини і громадянина є достатньо складна. Головним аспектом її складності є здійснення особою аналізованого суб'єктивного права у повному обсязі. Назване право є природним і характеризується тим, що воно: а) належать кожній людині тільки через її людську природу; б) у визначених законом межах є невід'ємними; в) до всіх людей воно застосовується рівною мірою; г) може бути обмежене на законних підставах. Обов'язки при забезпеченні названого права покладені на державу та її органи, службових і посадових осіб, а не на інших людей. Всі люди мають діяти таким чином, щоб не порушувати особисту недоторканність інших людей.

Конституція України (1996 р.) закріплює суб'єктивне право на особисту недоторканність людини та громадянина одним з перших в системі громадянських прав і свобод (стаття 29). Якщо порівнювати попередні українські Конституції, то слід сказати, що Конституцій УСРР 1919 року права на недоторканність особи взагалі не закріплювала, а в Конституції УРСР 1937 року це право закріплювалося у кінці розділу десятого (стаття 126). В Конституції Української РСР 1978 року право на недоторканність особи закріплено в кінці другого розділу. Лише стаття 29 Конституції України 1996 року закріплює це важливе право першим після права на життя та на честь і гідність, тим самим підкресливши його особливу важливість. Важливою метою конституційного регулювання є закріплення та охорона недоторканності людини. На думку Р. Давіда, конституція вклю-

час в себе комплекс правових норм, які закріплюють і гарантують індивідуальну недоторканність людини та обмежують свавілля влади (Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с фр. В. А. Туманова. – М.: Междунар. отношения, 1996. – С. 260). В. Речинський вважає, що індивідуальна недоторканність складає найвищу цінність, яку покликані боронити громадянські (фізичні чи особисті) права (Речинський В. Громадянські права як юридичний засіб протидії державній владі // Українське право. – 1995. – № 1(2). – С. 79).

Забезпечуючи конституційне право на особисту недоторканність, державні органи повинні створювати умови для реалізації людиною своїх прав, здійснювати охорону і захист життя і здоров'я, честі і гідності, приватної власності, індивідуальної свободи і особистої недоторканності людини від протиправних посягань та організовувати роботу таким чином, щоб попередити, розкрити протиправні діяння з боку окремих осіб і прийняти участь у поновленні порушеного права людини та громадянина (в тому числі і права на особисту недоторканність).

В. Копейчиков та В. Шилінгов, розглядаючи умови забезпечення прав і свобод людини ділять їх на декілька груп. До першої групи, на їх погляд, слід віднести: а) високі професійні знання державних службовців та їхнє уміння забезпечити реалізацію свободи і недоторканності людини; б) позитивні етичні якості державних службовців, діяльність яких безпосередньо пов'язана з здійсненням прав людини та громадянина; в) вміння державного службовця стримувати свої особисті пристрасті в ім'я закону, сумлінного виконання своїх обов'язків при забезпеченні недоторканності людини; г) питання, що пов'язані з самою організацією роботи відповідного державного органу (практичне втілення в діяльності наукових основ, ефективних форм і методів праці) (Державне управління: теорія і практика / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Авер'янова В. Б. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 211-212).

Слід визнати, що сьогодні в українській правовій системі функції держави щодо забезпечення права на особисту недоторканність врегульовані недостатньо, не створений необхідний механізм ефективної реалізації повноважень державних органів щодо охорони основних прав і свобод особистості. Посилення правозахисної функції державних органів вимагає розширення їх компетенції, внесення необхідних змін до чинного законодавства, вдосконалення організації системи органів державної влади та адміністративно-юридичних процедур.

Дотримання прав людини в державі забезпечується, в першу чергу, повагою до особистості та її прав з боку державних службовців. Приклади катувань, нелюдського і принижуючого гідність поводження, здійснення арештів і затримань з грубими порушеннями закону, свідчать про відсутність такої поваги.

Отже, аналіз змісту нормативного закріплення індивідуальної недоторканності людини свідчить, що законодавець визнає автономію людини від держави. Забезпечення державою особистої недоторканності людини полягає в тому, що органи держави мають створювати умови для користування особою недоторканністю, охороняти і захищати недоторканність людини, а в разі її порушення сприяти її відновленню та відшкодуванню завданих людині збитків. Сьогодні стоїть завдання про необхідність приведення у відповідність з нормами міжнародного права поточного законодавства України. Удосконалення теоретичного, юридичного змісту та практики реалізації суб'єктивного права на особисту недоторканність дозволить зміцнити режим законності в діяльності державних органів та не допустити порушень основного права людини – права на особисту недоторканність.

Запорожченко А. О.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
асистент кафедры права Европейского Союза и сравнительного правоведения*

ПРАВО И ТАНАТОЛОГИЯ

Двадцать первое столетие знаменует начало перехода к новой социально-культурной парадигме. Новые технологии и открытия в области медицины и генетики влекут за собой необходимость применения интеграционных усилий исследователей в различных сферах знаний. Оптимальные решения научных и прикладных задач нередко возникают на стыке наук, в результате междисциплинарных исследований. Дискуссии об абортх, контрацепции, эвтаназии, клонировании, трансплантации – проблемах, связанных с жизнью и смертью, затрагивают фундаментальные права человека.

Проблемы танатологии (Танатос – бог смерти, греч.), древней науки о смерти, для права имеют особый смысл. Именно с позиций права, закона необходимо решать многие актуальные задачи этой старой и вместе с тем новой области человеческих знаний. Именно определение причин смерти влияет на квалификацию преступления; гражданский процесс регулирует процедуру объявления лица умершим; в обществе активно обсуждается правовой аспект эвтаназии, т. е. легализация права на легкую и достойную смерть; практика абортх; распоряжение своим телом – реализация соматических прав. Поэтому медицинские данные не могут не учитываться в праве.

Танатология, обращаясь к юридическим словарям, означает в судебной медицине учение о смерти. Изучает причины умирания, механизм наступления смерти (танатогенез), посмертные изменения в трупe, а также вопросы врачебного вмешательства в процессы умирания (реаниматология).